Kun je je verzoenen met je vijand?

Na oorlogen of grote conflicten moeten gezworen vijanden in veel gevallen weer leren samenleven. Maar wat als verzoening onmogelijk lijkt? En welke lessen trekken we in dat geval uit het verleden?

ERNST SLAGTER

David van der Linden (42) doceert vroegmoderne geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is gespecialiseerd in de Franse godsdienstoorlogen (1562-1598) en maakte daarnaast het spel Vijanden Verzoenen voor kinderen uit groep 6, 7 en 8.

„Niet één op één vertaald, hoor. Je wil geen kinderen van 10 opzadelen met moordpartijen en burgeroorlogen. Maar zij hebben hun eigen conflicten in hun microgemeenschap. Hoe los je die grote ruzie op het schoolplein op? Kun je daarna verder als één klas? In het spel moet je samenwerken om te winnen. De onzichtbare tegenstander is de oorlog of het conflict."

RUG-onderzoeker David van der Linden. EIGEN FOTO

U bent gespecialiseerd in het vredesproces na de Franse godsdienstoorlogen. De hugenoten sloegen toch op de vlucht?

Klopt, maar dat gebeurde pas honderd jaar later. De strijd tussen de katholieken en protestanten werd in 1598 juist beëindigd door het Edict van Nantes. De afspraak was: beide geloven mochten blijven. Best uniek voor die tijd. In andere landen werden andersgelovigen vaak fel vervolgd. Later, in 1685, herriep Lodewijk XIV het edict en sloeg een deel van de hugenoten op de vlucht. Ook naar het noorden van Nederland. Hugenoten in Frankrijk bleven tweederangsburgers, die hun geloof officieel niet mochten belijden. Pas met de Franse revolutie in 1789 kregen ze volledige godsdienstvrijheid. Je ziet dus dat een conflict tot een eind komt, maar dat de trauma's blijven. Want hoe sluit je vrede met je buurman die misschien je dochter heeft afgeslacht? Wij vragen ons als historici af: wat leren we van oorlogen, vrede en de periode erná?"

Nou?

„Heel wat. Dat vrede een lang proces is, bijvoorbeeld. Je kunt wel een overeenkomst afdwingen, maar dat is een papieren vrede. Conflicten blijven vaak na-etteren. Ik doe onderzoek naar de geschiedenis van het overgangsrecht. Dat zijn strategieën om conflicten in een samenleving op te lossen. Dat kan bijvoorbeeld door tribunalen, herstelbetalingen of amnestie. Het is hartstikke interessant om te zien hoe mensen vroeger worstelden met deze dilemma's."

'Je kunt wel een overeenkomst afdwingen, maar dat is een papieren vrede'

De grote vraag: is er een eensluidend antwoord?

„Kijk, als historici kunnen we geen beleidsadvies geven als de premier zou aankloppen. Je moet ook oppassen dat je geen directe parallellen met het verleden trekt. Maar deze dilemma's duiken om de zoveel jaar weer op. Wij hebben niet het ultieme recept, maar wel de ingrediënten om vijanden te verzoenen. Wat altijd terugkomt: betrek zoveel mogelijk mensen bij de oplossingen die bedacht worden. Neem de gemeenschappen die hard geraakt zijn uitgebreid mee in de besluitvorming. Als mensen zich niet gekend voelen bij een conflict, zijn ze vaak ook niet bereid om mee te werken aan de oplossing."

Wat zijn de grote uitdagingen van nu?

„Je denkt al snel aan het Midden-Oosten, maar ook andere grote conflicten of problemen hebben hun weerslag in Nederland. Hoe welkom zijn vluchtelingen in Nederland? Krijgt iedereen een stem? Hoe gaan we om met extreme klimaatveranderingen?

Wat doen we als groepen tegenover elkaar staan?

Dat zijn vraagstukken die directe impact hebben op de Nederlandse samenleving."

Je hoort nu veel over bubbels. Waren die er ook in de vroegmoderne tijd?

„Tijdens de Franse godsdienstoorlogen moest je een kant kiezen. Als je niet voor was, was je tegen. Katholieken en hugenoten trokken zich terug in hun eigen gemeenschap. Bij een gemengd huwelijk met een ketter ging je allebei naar de hel. Nee, er was in die tijd geen Instagram of TikTok. Maar de vijand werd via pamfletten wel zwartgemaakt of tot duivel verklaard. Weet je wat het interessante is? Hoe zowel de protestanten als de katholieken er generaties later op terugkeken. Ze voelden zich allebei nog steeds het grootste slachtoffer. Die verhalen waren generatie op generatie doorverteld. Wat het slachtofferschap in beide kampen alleen maar versterkte. Het conflict werd dus nooit helemaal opgelost."

Dat klinkt niet heel hoopgevend?

„Het is maar hoe je er naar kijkt. Soms leren mensen nooit van het verleden. Maar nu spreek je een historicus."

'Vredesconferentie'

Hoe herstellen samenlevingen na geweld, burgeroorlog of onrecht? Die vraag stond centraal tijdens de jaarlijkse conferentie van de *Society for the Study of French History* (SSFH), die afgelopen week aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) plaatsvond. Drie dagen lang bespraken ruim 75 internationale historici hoe mensen in het verleden vrede sloten, conflicten overwonnen en manieren vonden om opnieuw samen te leven. Het congres, dat normaliter wordt gehouden in het Verenigd Koninkrijk, werd dit jaar georganiseerd door RUG-onderzoekers David van der Linden, Sasha Goldstein, Rachel White en Francesco Buscemi.

IN MEMORIAM: MARJAN BERK 1932 – 2026

Vakgenoten vol lof over overleden schrijfster (93)

DEN HAAG Vakgenoten zijn vol lof over de zondag overleden schrijfster en columniste Marjan Berk (93).

Regisseur Will Koopman, met wie Berk aan de serie *Vrouwenvleugel* werkte, roemt haar om het vrouwelijke perspectief in het programma. Koopman werkte in de jaren negentig twee jaar aan de serie met Berk, onder meer in het seizoen dat *Vrouwenvleugel* de Gouden Televizier-Ring won.

„Marjan Berk was een bijzondere vrouw; zij liet zich door niets en niemand uit het veld slaan", reageert Joop van den Ende. Hij was als producent betrokken bij *Vrouwenvleugel*. „Marjans creatieve geest en haar branie waren de basis van dit enorme succes." Berk schreef ook jarenlang een column voor de *Gaykrant*. Oud-hoofdredacteur Henk Krol noemt haar van onschatbare waarde voor de emancipatie van de lhbtiq+-gemeenschap in Nederland. „Zij was de allereerste schrijfster die structureel in haar boeken en haar tv-series homostellen opvoerde, zonder dat het typetjes waren." Verder beschrijft hij Berk als „een ontzettend leuk, lief en prettig mens".

Marjan Berk. FOTO: ANP

Volgens hoofdredacteur Rennie Rijpma heeft Berk „ontzettend veel betekend" voor het *AD*. Ze schreef jarenlang een column voor de krant. Die gingen over allerlei alledaagse dingen. „Ze lichtte de mooie dingen van het leven uit: kunst, cultuur, reizen", zegt Rijpma. „De manier waarop zij in het leven en in de media stond, was een voorbeeld voor alle vrouwen in de sector. Ze was onafhankelijk en optimistisch en droeg dat altijd uit in haar columns." Berk nam op haar 90e afscheid als columnist van het *AD*.

Na het uitkomen van haar laatste boek, *Hofdames*, afgelopen november, maakte Berk nog plannen voor een nieuw boek. „We zijn verdrietig dat dat boek niet meer zal verschijnen, maar trots op en dankbaar voor haar enorme oeuvre dat zo graag gelezen werd", reageert Marcella van der Kruk van Berks uitgever Atlas Contact.

Marjan Berk overleed kort voor haar 94e verjaardag, maakte haar uitgeverij bekend. Ze laat vijf kinderen, acht kleinkinderen en drie achterkleinkinderen na.